

У оквиру јавне расправе о Нацрту закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, одржан је округли сто на ту тему чији је домаћин био заштитник грађана Саша Јанковић. У име предлагача говорио је Игор Јовичић, државни секретар Министарства одбране, који је истакао да се радна група придржавала правног оквира Републике Србије у складу са потребама и задацима служби. Текст је у складу са прописаним међународним нормама и јасно подржава цивилну контролу рада војних служби безбедности.

Друштвене промене чији су приоритетни циљеви стварање стабилног демократског система, неминовно су диктирале потребу реорганизације и прилагођавања савременим потребама органа државне управе. Имајући у виду свеколика дешавања последњих деценија, пажњу јавности често су заокупљале службе безбедности, њихова структура, овлашћења, делокруг рада, ефикасност, цивилна контрола... Нарочито када је реч о војним службама које имају посебан задатак и специфичне циљеве. Зато је Радна група Министарства одбране стручно и надасве веома одговорно приступила изради *Нацрта новог закона о Војнобезбедносној агенцији (ВБА) и Војнообавештајној агенцији (ВОА)*. Текст се налази у фази јавне расправе и поштујући демократска начела нашег друштва, доступан је јавности.

На округлом столу у Палати Србија, заштитник права грађана Републике Србије, Саша Јанковић је истакао значај који за остваривање и заштиту људских права имају прописи о раду државних органа, посебно оних које правни поредак овлашћује да, у одређеним ситуацијама регулисаним законом, ограничавају, односно суспендују поједина људска права. Поставио је питање да ли се то ради у најнеопходнијој мери и на најмањи могући начин?

■ Личне карте ВБА и ВОА

Војнобезбедносна агенција је контраобавештајна служба Војске Србије, која је настала из Контраобавештајне службе (КОС) Војске Југославије. Реформом служби безбедности извршеном 2002. године, КОС је преименован у ВБА, измештен из Управе безбедности Генералштаба и стављен под директну контролу министра одбране.

Данас ВБА представља организацијску јединицу и стручни орган Министарства одбране, који је надлежан за контраобавештајну и противтерористичку заштиту Војске Србије и Министарства одбране. У њеном опису посла стоји откривање, истраживање и документовање кривичних дела почињених против уставног уређења и безбедности Републике Србије, човечности, међународног права и најтежих кривичних дела са елементима организованог криминала. Током обављања задатака, припадници ВБА могу да употребе оружје у нужној одбрани и крајњој опасности, као и приликом лишавања слободе лица затеченог у извршењу кривичног дела које пружа отпор.

Значај

Војнообавештајна агенција представља обавештајну службу Војске Србије која се налази у саставу Министарства одбране. Нјен главни задатак је да прикупља, анализира, процењује и доставља податке и информације (војног, војнополитичког, војноекономског или научнотехничког карактера) о потенцијалним и реалним опасностима, активностима, плановима или намерама страних држава и њихових оружаних снага, међународних организација, група и појединаца, које су усмерене против Министарства одбране, Војске Србије, суверенитета, територијалног интегритета и одбране Републике Србије.

Законом је прописан поступак давања одобрења за примену мера тајног прикупљања података, те су утврђена кривична дела поводом којих се такве мере могу предузети. За издавање такве наредбе *Закон* овлашћује судију, а у наредби се наводи обим и трајање мере. Мере могу трајати три месеца уз могућност продужења за исти толики период.

■ Реч предлагача и дискусије

Пажњу учесника округлог стола посебно је привукла реч Игора Јовичића, државног секретара Министарства одбране, који је у име предлагача *Закона* указао на његову суштину. Како је истакао, *Нацрт* се налази у јавној расправи до 20. јула, а добијене сугестије биће размотрене и оне најсврхисходније прихваћене. *Нацртом закона* одређују се надлежности, послови и задаци војних служби безбедности, истраживање и документовање кривичних дела, прецизирана су овлашћења и контрола рада Министарства одбране уз институцију генералног ин-

Овлашћења уз судску сагласност

Војнобезбедносна агенција и Безбедносно-информативна агенција Министарства унутрашњих послова, имају право на примену мера тајног прикупљања података, којима се привремено ограничавају поједина људска права и слободе.

У случају ВБА за тајни надзор над комуникацијама, односно за праћење и присмотру лица уз коришћење техничких средстава за документовање, потребно је имати писмену сагласност надлежног суда. Обе службе имају законско право да у свом раду користе мере тајног прикупљања докумената и продора у групе, тајне сараднике и измењени идентитет.

Такође, обе службе имају право да примењују посебна овлашћења према *Закону о кривичном поступку*. У те мере спадају надзор и снимање телефонских и осталих разговора или комуникације другим техничким средствима, као и оптичка снимања.

спектората. Такође, одређује се поступак за добијање судског одобрења за спровођење посебних мера прикупљања података, уз обавезно обавештавање посебних органа. У случају да постоји могућност кршења људских права, прописан је начин обраћања државним органима.

Државни секретар је подвукао да су предложена решења у складу са међународним стандардима и препорукама које се односе на активности војних служби безбедности. Он је такође нагласио да је сектор војне безбедности интегрисан у систем безбедности Републике Србије.

Наравно, тема је преозбиљна да не би изазвала различите реакције јавности и појединаца. Тако је проф. др Мирослав Хаџић из Центра за цивилно-војне односе већ у уводу рекао да је пријатно изненађен што је продужен рок за јавну расправу јер има места за многе предлоге и сугестије пре ступања закона у скупштинску проце-

КОНТРОЛЕ РАДА

Државни секретар Игор Јовичић

дуру. Јавна расправа, рекао је, има за циљ да *Нацрт закона* приближи грађанима, уз примедбе да су прешироко дата овлашћења службама и да се сужава простор људских права и слобода. Том приликом, Хаџић је најавио књигу коју ће у септембру објавити Центар за цивилно-војне односе, а у њој су обухваћени сви аспекти безбедности, укључујући и војне службе.

Проф. др Богољуб Милосављевић са Правног факултета (Универзитета Унион) истакао је потребу да се службе безбедности „контечно реформишу“. Било је доста идеја да нам нису потребне две војне службе безбедности јер им се „надлежности преклапају“ а да се, наводно, не виде границе њиховог деловања. Међутим, њихов статус је регулисан и чињеницом да су органи управе Министарства одбране. Из тога произилазе одређена обележја статуса и линија одговорности. По мишљењу професора Милосављевића, у *Нацрту закона* није довољно разрађен механизам контроле служби.

Увек је драгоценачна реч човека од струке и искуства, што свакако јесте Звонко Хорват, пуковник ВБА у пензији. Повољно је оценио текст *Нацрта* у целини с тим што се осврнуо на допуну, термилолошке зачкљичке и редослед појединих чланова, уз констатацију како има још времена да се то изнијансира. На пример, да се раздвоје мере које су изворно законско овлашћење служби и мере које се примењују на основу одлуке суда. Затим, да прибављање докумената припадника служби треба спроводити у сарадњи два министарства, одбране и унутрашњих послова. Такође, треба прецизирати област тајне сарадње ВОА и ВБА.

Највише дискусије било је око члана 16, става два у коме стоји да „ВБА има право на добијање информација од телекомуникационог оператора о корисницима њихових услуга, обављеној комуникацији, локацији са које се обавља и других података од значаја за резултате примене посебних поступака и мера“.

Противљење су изнели професори Мирослав Хаџић и Богољуб Милосављевић, сматрајући да би усвајање тог члана „омогућило неограничено прикупљање података о електронској пошти и другим ви-

довима личне комуникације грађана“. Они су и против члана 20 где пише да „овлашћено службено лице ВБА има приступ свим местима ради инсталирања уређаја за примену посебних поступака и мера, у складу са налогом надлежног суда“. Сматрају да се наведени члан коси са чланом 40 Устава, који говори о неповредивости стана, у који се „може ући само ради хапшења и гашења пожара“.

■ Циљ радне групе

Реагујући на поједине примедбе учесника округлог стола, државни секретар Игор Јовичић је истакао:

– Када смо писали *Нацрт закона* било нам је дозвољено да се крећемо само кроз правни систем Републике Србије. То желимо посебно да нагласим. Ми нисмо писали законик о безбедности државе Србије и наша амбиција није била тако велика, јер би то са собом носило опасну димензију како војска жели да регулише целокупни систем безбедности Србије. Писали смо са аспекта струке и постојећих закона. Оне области које нису регулисане *Законом о ВБА и ВОИ* или су овде приказане као недоречене, регулисане су другим законима који су део нашег правног система. На пример, ми не можемо да се бавимо архивом и тајним подацима на начин којим ће се бавити *Закон о заштити тајних података*. Сви ми, на овој или онај начин начин, носимо бреме прошлости. Стало нам је да се не ствара погрешна слика у смислу наслеђа прошлости јер то најмање заслужује овај *Нацрт закона*.

Округлом столу требало је да присуствује и проф. др Милан Мијалковски са Факултета за безбедност Универзитета у Београду. Био је спречен, али је изнео своје мишљење.

– Предлог је у потпуности усклађен са одредбама *Закона о основном уређењу служби безбедности Републике Србије*. Јасно су дате надлежности и овлашћења служби чиме би били оптимално заштићени од илегалних и обавештајно-субверзивних делатности Министарства одбране, Војска Србије, систем одбране Републике Србије уопште.

Описане надлежности и овлашћења су у функцији адекватне заштите људских права и слобода, првенствено у систему одбране и целог друштва, од појединаца и група који, руковођени екстремним програмима и циљевима, покушавају да омаловаже, дестабилизују и уруше систем одбране Републике Србије, посебно њену окосницу Војску Србије. Дакле, штите се права и слобода грађана и друштва од противзаконитих делатности. У том случају припадници служби безбедности примењују своја овлашћења у потпуном складу са законом. Да будем јаснији, у колико почетна оперативна сазнања указују да одређена особа предузима или планира акције тероризма, криминала, шпијунаже или сличне субверзивне делатности, потребно је предузимање мера које одступају од уобичајене процедуре. У том случају, овлашћени руководилац службе подноси предлог надлежном судији како би одобрио примену одређених мера.

Оваква процедура је својствена у највећем броју држава савременог света, посебно чланицама НАТО и Европске уније. Мишљења да неки чланови *Нацрта закона* садрже рецидиве прошлости потпуно су неосновани. Предлог јасно садржи и описује начин цивилне контроле војних служби безбедности. Та чињеница је евидентна и у *Закону о основном уређењу служби безбедности Републике Србије*, који су чланови Радне групе имали у виду.

Мишљење професора Мијалковског садржи не само аспект стручног разматрања већ и великог искуства стеченог вишедеценијском радом у војној служби безбедности. ■

Бранко КОПУНОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ